

EEA O OKOLJU V EVROPI

EEA ON THE ENVIRONMENT IN EUROPE

K EVROPI 2030: ODPORNA NARAVA, TRAJNOSTNO GOSPODARSTVO IN ZDRAVO ŽIVLJENJE

Towards Europe 2030: resilient nature, sustainable economy and healthy lives

Tanja Cegnar

Pandemija COVID-19 je razgalila krhkost družbe in gospodarstva ob velikem šoku. Degradacija okolja in podnebne spremembe nam bodo v prihodnosti pogostejše prinašale take in morda še hujše šoke. Zgolj soočenje z negotovostjo in raznolikimi izzivi nas bo vodilo bližje trajnostnemu razvoju.

Pandemija je temeljito posegla v naš vsakdan in sprožila javno zdravstveno in globoko gospodarsko krizo. Svet je doživel vojne, ekonomske in finančne krize, požare v naravnem okolju, pomanjkanje hrane in migracijske valove, lokalne in sezonske epidemije, a pandemija koronavirusne bolezni COVID-19 je drugačna od tega, kar so sedanje generacije doživele doslej. Samo v nekaj mesecih je zajela ves svet, posredno ali neposredno se je dotaknila milijonov, ali celo bilijonov ljudi, začasno zaprla meje in delno zaustavila celotne družbe.

V odzivu na pandemijo EU in države članice pripravljajo gospodarske načrte za okrevanje. Vprašanje je: kako okrevati od sedanje krize tako, da preprečimo druge krize: okoljsko, podnebno, gospodarsko in javnega zdravja? Naslednjih nekaj mesecev bo ključnih za določitev okrevanja in investicijskih načrtov. Ker so spremembe neizbežne, moramo zagotoviti, da nas bodo usmerile na pot trajnosti.

Novi korona virus je iz živali preskočil na ljudi. Preskoki se pogostejše zgodijo, ko divje živali pridejo v tesen stik z ljudmi zaradi širjenja človeške dejavnosti v naravna območja, a tudi v obratih intenzivne proizvodnje mesa in pri lovu divjih živali za prehrano. COVID-19 je primer povezav med obsežno degradacijo okolja in konkretnimi učinki na zdravje in dobro počutje ljudi. Pred kratkim sta bili objavljeni dve ključni poročili; Konvencija o biološki raznolikosti je pripravila *Global Biodiversity Outlook 5*, WWF pa *Living Planet Report 2020*. Obe poročili opozarjata na alarmantno stopnjo izginjanja biotske raznovrstnosti in pozivata k odločnim in takojšnjim ukrepom na svetovni ravni.

Krepitev odpornosti narave na svetovni ravni z zaščito, ohranjanjem in obnavljanjem naravnih območij in usmeritev k trajnostni proizvodnji hrane ne bo le zmanjšala tveganj povezanih z boleznimi, ki se na človeka prenesejo z živali, ampak bo tudi dolgoročno zagotovila dobro počutje.

Izvršni direktor Evropske agencije za okolje (EEA) Hans Bruyninckx je izpostavil, da moramo zagotoviti, da nas bo okrevanje po pandemiji koronavirusne bolezni COVID-19 usmerilo v prihodnost v skladu z ambicijami *Evropskega zelenega dogovora*. V razmeroma kratkem času se moramo soočiti z izjemnimi izzivi, zato moramo ukrepati hitro in odločno.

Že več kot pol leta je minilo odkar so tudi Evropske države začele sprejemati ukrepe za boj proti COVID-19. Po prvem šoku masovne in nenadne spremembe družbe še vedno poskušajo razumeti virus in njegov celovit učinek ter najti rešitve ter blažilne ukrepe. Virus ima na ljudi različne učinke. Ranljive skupine, kot so starostniki ali tisti z že prisotnimi boleznimi so bolj ogroženi. Ta skupina ljudi je tudi bolj ranljiva za okoljske grožnje zdravju, predvsem za učinke onesnaženega zraka. Dolgotrajna izpostavljenost onesnaževalom lahko škodi zdravju in povzroči kronične bolezni, kar vodi v večjo dovzetnost za obstoječe in nove bolezni, kot je npr. COVID-19.

Ukrepi za omejitev širjenja pandemije so vpeljali obsežno in nenadno spremembo v način življenja v Evropi. Na cestah je bilo malo vozil in skoraj ni bilo komercialnih letov. Veliko dejavnosti se je preneslo na svetovni splet, kar je zmanjšalo potrebo po mobilnosti. Učinki na okolje so bili nedvomni. Kakovost

zraka se je v mestih izboljšala že po nekaj tednih. Ko so se omejitve omilile in je gospodarska dejavnost ponovno oživela, smo opazili postopno vračanje na ravni onesnaženja pred epidemijo.

COVID-19 je pokazal, da so države, ki so ukrepale hitro in odločno, zabeležile manj okužb in manjšo umrljivost tudi v najbolj ranljivih skupinah. Omejitve so vnesle znatne spremembe v življenjski stil v kratkem času, zmanjšal se je pritisk na naravo, digitalizacija je ponudila nekatere rešitve. Podobno bi odločni ukrepi sprožili temeljite spremembe v sistemu produktivnosti in porabi ter s tem doprinesli k resničnim spremembam.

V poročilu EEA *Healthy environment, healthy lives: how the environment influences health and well-being in Europe* (Zdravo okolje, zdravo življenje: kako okolje vpliva na zdravje in dobro počutje v Evropi, EEA poročilo 21/2019) izpostavljajo, da eno izmed osmih prezgodnjih smrti v Evropi lahko pripišemo slabemu okoljskemu stanju. Izpostavljajo tudi neenakosti v učinkih na zdravje v Evropi in v posameznih državah. Zmanjšanje onesnaženosti okolja in zagotovitev dostopa do čistega okolja lahko zmanjša breme bolezni in pomaga ljudem živeti zdravo.

Slika 1. Naslovnica poročila EEA Zdravo okolje, zdravo življenje: kako okolje vpliva na zdravje in dobro počutje v Evropi

Figure 1. Cover page of EEA report Healthy environment, healthy lives: how the environment influences health and well-being in Europe

Izboljšanje zdravja in dobrega počutja evropskih državljanov je pomembnejše kot kdaj koli prej, pri čemer je pozornost trenutno osredotočena na reševanje pandemije COVID-19. Pandemija je izrazit primer zapletenih povezav med okoljem, družbenimi sistemi in zdravjem.

Poročilo EEA *Zdravo okolje, zdravo življenje: kako okolje vpliva na zdravje in dobro počutje v Evropi* pripisuje velik del bremena bolezni v Evropi onesnaževanju okolja, ki je posledica človekove dejavnosti. V veliki meri se opira na podatke Svetovne zdravstvene organizacije o vzrokih smrti in bolezni ter izpostavlja, kako je kakovost evropskega okolja ključna pri določanju zdravja in dobrega počutja. Prikazuje, kako družbena prikrasjenost, nezdravo vedenje in spreminjajoča se demografija v Evropi vplivajo na zdravje okolja, pri čemer so prav najbolj ranljivi najbolj prizadeti.

Glede vpliva COVID-19 zgodnji dokazi kažejo, da sta onesnaženost zraka in revščina lahko povezani z višjo stopnjo smrtnosti. Poročilo poudarja, da je za obvladovanje okoljskih tveganj, zaščito najbolj ranljivih in optimalno koriščenje naravne podpore zdravju in dobremu počutju, potreben celosten pristop k okoljskim in zdravstvenim politikam.

Zdrava narava je ključna pri zagotavljanju javnega zdravja, zmanjševanju bolezni in spodbujanju dobrega zdravja in dobrega počutja. Zelene rešitve pozitivno vplivajo na zdravje, družbo in okolje. Kakovostni zelene in modre površine v urbanih območjih podpirajo zdravje in dobro počutje.

»Medtem ko vidimo izboljšanje okolja v Evropi in jasno osredotočenost *Evropskega zelenega dogovora* na trajnostno prihodnost, poročilo navaja, da so potrebni odločni ukrepi za zaščito najbolj ranljivih v naši družbi, saj revščina pogosto sovpada z življenjem v slabih okoljskih razmerah in slabim zdravstvenim stanjem. Obravnavanje teh povezav mora biti del celostnega pristopa k bolj vključujoči in trajnostni Evropi.«

Slika 2. Hans Bruyninckx, izvršni direktor EEA (foto: www.eea.europa.eu)

Figure 2. Hans Bruyninckx, Executive Director EEA (Photo: www.eea.europa.eu)

Dolgoročna evropska politika je opredeljena v *Evropean Green Deal* (Evropski zeleni dogovor, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=EN>) in strategijah ter akcijskih načrtih. Evropska predsednica Ursula von der Leyen ni le potrdila evropskih obvez k tem ciljem, ampak je povečala podnebne ambicije, ki bodo dosegljive preko pravičnega prehoda, temelječega na ukrepih za odpravo neenakosti in družbeni pravičnosti do enakih korakov k podnebnim ciljem.

Način in stopnja uporabe naravnih virov, vključno s fosilnimi gorivi, gozdovi in tlemi, je v središču podnebnih sprememb. Če ne bomo drastično zmanjšali svetovnih izpustov toplogrednih plinov in se prilagodili spreminjajočim se podnebnim razmeram, se bomo soočili z vse večjimi škodami, ki bodo nekatere prizadele manj, druge bolj, saj nismo vsi enako ranljivi.

Da bi prispevala k oblikovanju politik, tako da na najnovejša znanja, raziskave in vprašanja opozori na ključne deležnike, EEA pripravlja serijo spletnih debat z namenom, da bi približala znanstvena spoznanja in razmišljanja širokemu krogu deležnikov, vključno s politiki in vplivneži, ki v teh negotovih časih oblikujejo prihodnost. Javnost lahko spremlja razprave, ki bodo redno na voljo med septembrom in decembrom, na Facebook strani EEA.

SUMMARY

Improving the health and well-being of European citizens is more important than ever, with attention currently focused on addressing the COVID-19 pandemic. The pandemic provides a stark example of the complex links between the environment, our social systems, and our health.

A significant proportion of the burden of disease in Europe continues to be attributed to environmental pollution resulting from human activity, according to the EEA report 'Healthy environment, healthy lives: how the environment influences health and well-being in Europe.' The report, which draws extensively on World Health Organization data on the causes of death and disease, highlights how the quality of Europe's environment plays a key role in determining our health and well-being. It shows how social deprivation, unhealthy behaviors and shifting demographics in Europe influence environmental health, with the most vulnerable hardest hit.